

REZULTATI NOVIH ISTRAŽIVANJA NA RTU LJUBLJANA U LJUPČU KOD ZADRA

Results of recent
excavations on
Cape Ljubljana in
Ljubač near Zadar

Selo Ljubač nalazi se na jugoistočnoj obali plitke Ljubačke uvale. Iznad sela nalazi se Ljubačka kosa, istaknuti greben na kraju kojeg se, na rtu Ljubljana, nalaze ostatci srednjovjekovnog utvrđenog grada koji se još 1205. u ispravi kralja Andrije II. spominje se kao "castrum Lubey/Jubae" (Bianchi 1879: 276-278, Smičiklas 1905: 52, Petricioli 1983:117, Dobronić 1984: 89). Ujedno je to i prvi spomen da su ivanovci imali svoje posjede na ovome položaju, jer se navode granice grada Nina izuzevši posjed grada Liube koji pripada hospitalu Sv. Ivana (Smičiklas 1905: 52, Dobronić 1984: 89). Osim ivanovaca, castrum je i jedna od rezidencija benediktinki (Ostojić 1964: 117). Stoga ne čudi navod zadarskog povjesničara Bianchia koji uz crkvu sv. Marije spominje i nekoliko samostana unutar i izvan gradskog bedema (Bianchi 1879: 278-279). S vremenom se u izvorima na ovom prostoru počinju spominjati i razni velikaši od kojih treba spomenuti one iz plemićkog roda Matafar kojima Ladislav Napuljski daruje Ljubač, a prema darovnici mogli su ga nasljeđivati samo po muškoj lozi. S obzirom da niti jedan od braće nije imao muškog potomka, Ljubljana je došla pod vlast Venecije i dobila status mletačke komune ili grada (Bianchi 1879: 278, Petricioli 1983: 119, Dokoza 2017: 187-188). Gradski život vodio se do 17. stoljeća, kada tadašnji generalni providur Foscolo naređuje rušenje utvrde da ne bi došla pod osmansku vlast (Oršolić 2017: 194).

Kao uvod u sustavna istraživanja, u sklopu terenske nastave Odjela za arheologiju već dvije godine se provode probna istraživanja na nekoliko pozicija: područje oko ulaznog dijela u utvrdu, crkva sv. Marcele i groblje uz nju, crkva sv. Marije, središnji objekti i zapadna terasa.

Istraživanjima se pokušava utvrditi osnovna stratigrafija i kronologija lokaliteta. Prvi izbor usmjeren je na prostor bedema, a razlog ovakvom odabiru leži u činjenici da se vidljive obrambene formacije Ljubljane sastoje od nekoliko građevinskih elemenata za koje nije bilo moguće utvrditi jasan kronološki slijed: jarak koji se proteže cijelom istočnom stranom utvrde i linijom prati visoki nasip građen od zemlje i kamena, na vrhu kojega se primjećuju ostatci zidanog bedema. Sam ulaz u naselje je izgleda bio flankiran parom kula, od kojih ona sjeverna danas gotovo nije vidljiva. Navedene strukture otvaraju brojna istraživačka pita-

The village of Ljubač is situated on the southeast coast of the shallow Bay of Ljubač. Above the village is Ljubačka kosa, a prominent ridge at the end of which, on Cape Ljubljana, are the remains of a medieval fortified town which was mentioned as castrum *Lubey/Jubae* in the deed of King Andrew II as early as 1205 (Bianchi 1879: 276-278, Smičiklas 1905: 52, Petricioli 1983: 117, Dobronić 1984: 89). At the same time, it is the first mention that the Knights Hospitaller had their properties in this location, because the borders of the town of Nin are mentioned, excluding the property of the town of Liuba, which belongs to the Order of the Knights of the Hospital of Saint John in Jerusalem (Smičiklas 1905: 52, Dobronić 1984: 89). In addition to the Knights Hospitaller, the castrum was also one of the residences of the Benedictine nuns (Ostojić 1964: 117). Therefore, it is not surprising when the Zadar historian Bianchi mentions several monasteries inside and outside the city walls along with the church of St. Mary (Bianchi 1879: 278-279). Over

time, sources began to mention various noblemen in this area, among whom we should mention those from the noble family of Matafar to whom Ladislaus of Naples gave Ljubač, and according to the grant document, they could inherit it only through the male line. Given that none of the brothers had male descendants, Ljubljana came under the rule of Venice and received the status of a Venetian commune or town (Bianchi 1879: 278, Petricioli 1983: 119, Dokoza 2017: 187-188). City life lasted until the 17th century, when the then governor general Foscolo ordered the demolition of the fort so that it would not be seized by the Ottomans (Oršolić 2017: 194).

As an introduction to systematic research, and within the fieldwork practice of the Department of Archaeology, trial excavations have been carried out for two years at several positions: the area around the entrance to the fort, the church of St. Marcella and the cemetery next to it, the church of St. Mary, central buildings and western terrace.

The aim of the excavations is to determine the basic stratigraphy and chronology of the site. The attention was paid first to the area of the ramparts, and the reason for this choice lies in the fact that the visible defensive formations of Ljubljana consist of several building elements for which it was not possible to establish a clear chronological sequence:

nja poput iz kojeg je razdoblja jarak, da li je nasip u cijelosti ili djelomično prapovijesna gradnja ili je pak podignut isključivo kao podloga za bedem, kada je podignut zidani bedem, postoji li više faza obrambenih kula, itd. Također nepoznata je bila namjena terasa koje okružuju naselje kao i vrijeme njihova nastanka, a niti smještaj i dimenzije prapovijesnog naselja nisu bile poznate.

Na ulaznom dijelu nalazi se kula tlocrta nepravilnog peterokuta, vanjskih dimenzija 11,24x11,24 m. Nekoć obložena pravilnim klesanim blokovima, danas je od njenih zidova ostala tek unutarnja struktura. Unutrašnjost kule je raščlanjena na tri dijela. I dok za dvije prostorije nema naznaka čemu bi mogle služiti, mala južna prostorija kule napravljena je kao cisterna obložena glinom iznutra s krunom zdenca od opeke. Način gradnje, opeke i glina odgovaraju još jednom objektu povezanom s kulom. Riječ je o velikoj peći naslonjenoj na vanjski zid kule, s unutarnje strane bedema. Sačuvani rub pokazuje da je peć imala kupolu, dok je dno popločano opekama, s istim karakteristikama kao i ona od koje je napravljen zdenac.

U kuli je pronađeno malo nalaza, od kojih oni databilni ukazuju na razdoblje novog vijeka. Izgleda da cijela konstrukcija kule predstavlja jednu fazu, i

a ditch that spreads along the entire eastern side of the fort and is followed by a high embankment made of earth and stone, on top of which the remains of a stone-built rampart can be seen. The entrance to the settlement seems to have been flanked by a pair of towers, of which the northern one is hardly visible today. The above-mentioned structures open numerous research questions, such as the dating of the ditch, whether the embankment is entirely or partially a prehistoric construction or it was built solely as a base for the rampart, when the stone-built rampart was erected, whether there are several phases of defensive towers, etc. Also, we knew nothing about the purpose of the terraces surrounding the settlement and the time of their creation, and the location and dimensions of the prehistoric settlement were just as poorly known.

At the entrance, there is a tower with an irregular pentagonal floor plan, and external dimensions of 11.24 x 11.24 m. Once lined with ashlars, today only the inner structure remains of its walls. The interior of the tower is divided into three parts. While there is no indication of the function of two rooms, the small southern room of the tower was made as a clay-lined cistern with a brick well crown. The construction method, bricks and clay correspond to an-

Dario VUJEVIĆ

dario.vujevic@gmail.com

Karla GUSAR

kgusar@unizd.hr

Vedrana GLAVAŠ

vglavas@unizd.hr

... Pogled na crkvu sv. Marcele (foto: M. Šimičić)
... View of the church of St. Marcella (photo: M. Šimičić)

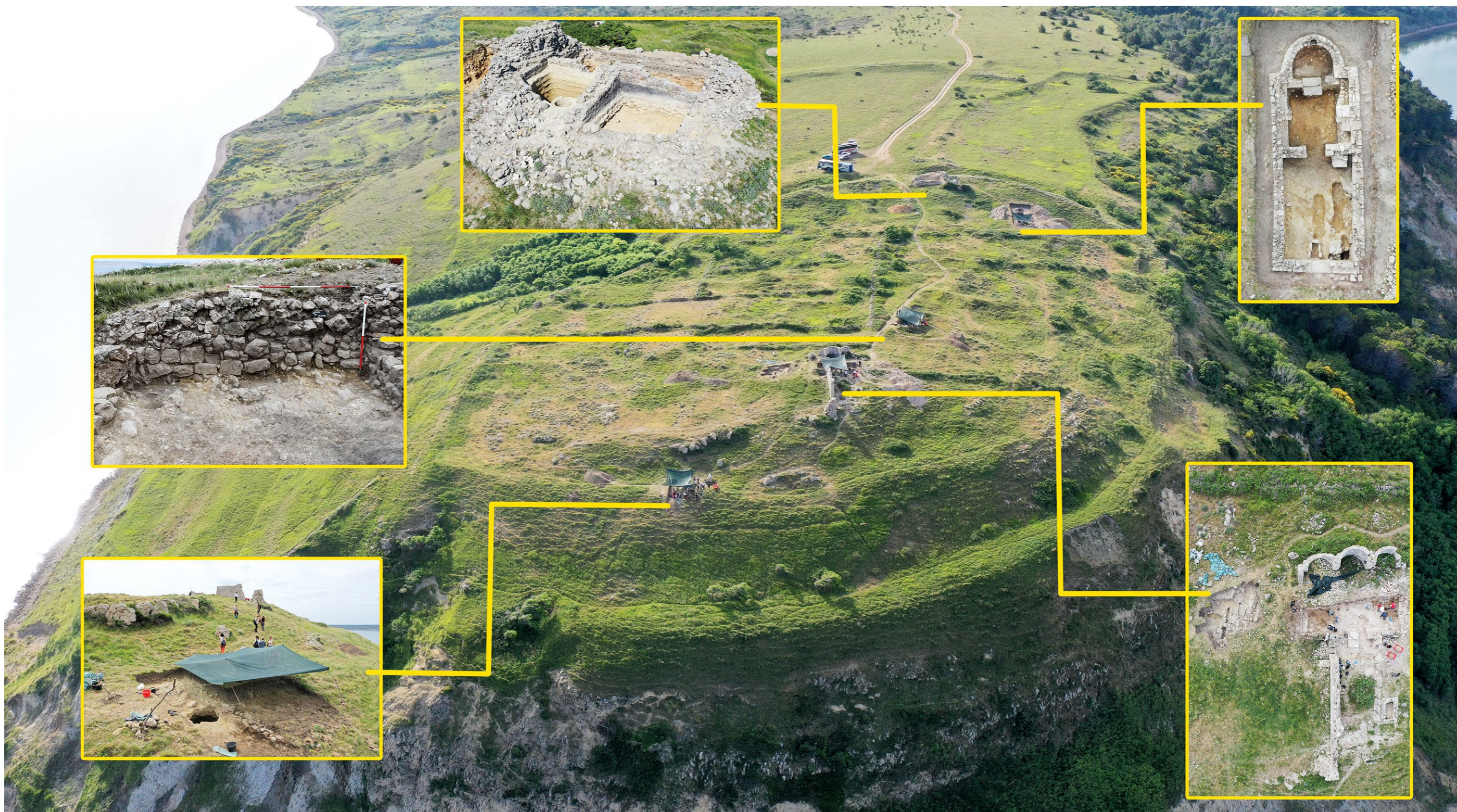

to iz mlađih razdoblja naselja, iako spoj kule sa bedemima gdje je vidljivo da je kula naknadno dodana na bedem ne isključuje mogućnost da je na ovom mjestu postojao stariji fortifikacijski objekt, iz vremena kada se na vrhu nasipa podiže zidani bedem. U prilog tome mogla bi ići i trojagodna naušnica pronađena na dnu velike prostorije unu-

other building connected to the tower. It is a large furnace leaning against the outer wall of the tower, on the inner side of the rampart. The preserved edge shows that the furnace had a dome, while the bottom was paved with bricks, with the same characteristics as bricks used for constructing the well. The tower yielded few finds, of which the data-

tar kule, a koja se okvirno može datirati u razdoblje 13.-15. st. Zemljani nasip na kojem stoji bedem podignut je u prapovijesti, a na njega su naknadno zidani bedemi i kula. Jarak prema stratigrafskim odnosima i nalazima u njemu, ne možemo datirati prije srednjeg vijeka. Crkva sv. Marije je jednobrodna longitudinalna

ble ones indicate the Modern Period. It seems that the entire construction of the tower represents one phase, seemingly from the younger periods of the settlement, although the junction of the tower with the ramparts, where it is evident that the tower was subsequently added to the rampart, does not exclude the possibility that there was an older

..... Položaj sondi (izradio: D. Vujević)
 ..... Position of the trenches (made by D. Vujević)

Arheološka iskopavanja kule (foto: L. Bogdanić)
Archaeological excavations of the tower (photo: L. Bogdanić)

građevina s polukružnom apsidom na istoku i dva para kontrafora na bočnim zidovima i klupama između njih. Vanjska dužina joj iznosi 12,73 m, a vanjska širina 4,77 m. Crkva je osim glavnog ulaza na zapadnom, imala i manji bočni na južnom zidu. Njena izgradnja je započela krajem 14. ili početkom 15. stoljeća. U povijesnim dokumentima spominje se 1421. godine kada zadarski plemić Ludovik Matafar oporučno ostavlja sredstva da se dovrši gradnja crkve (Bianchi 1879: 278). Ožbukana unutrašnjost sačuvala je crveni i crni oslik na zidovima. Široke trake ispunjene crvenom mrežom ukrašavale su bočne zidove, dok je na sjevernoj strani, na središnjem dijelu, pronađen mogući prikaz broda slikan crnom bojom.

Arheološkim istraživanjima utvrđene su najmanje dvije građevinske faze vidljive kroz produženje kontrafora i zatvaranje južnog ulaza. Spolije ugrađene u zidove crkve, ostaci starijeg zida u JZ uglu crkve i nalazi u crkvi i uokolo nje svjedoče o postojanju starijeg, najvjerojatnije predromaničkog crkvenog objekta u njejoj neposrednoj blizini.

U navedeno se uklapaju i grobovi pronađeni ispod poda crkve, od kojih tek jedan možemo povezati s crkvom sv. Marije, dok ostali vjerojatno pripadaju razdobljima prije njene gradnje. Od pro-

fortification structure in this place, from the time when stone-built rampart was built at the top of the embankment. This assumption is supported by a three-beaded earring found at the bottom of a large room inside the tower, which can be dated roughly to the period of the 13th-15th centuries. The earthen embankment on which the rampart stands was built in prehistoric times, and the ramparts and tower were subsequently built on top of it. The ditch cannot be dated before the Middle Ages based on the stratigraphic relationships and finds in it.

Church of St. Mary's is a single-nave longitudinal building with a semicircular apse to the east and two pairs of buttresses on the side walls and benches between them. Its outer length is 12.73 m, and the outer width is 4.77 m. The church, in addition to the main entrance on the west, also had a smaller side entrance on the southern wall. Its construction began at the end of the 14th or the beginning of the 15th century. It is mentioned in historical documents in 1421, when Zadar nobleman Ludovik Matafar bequeathed funds to complete the construction of the church (Bianchi 1879: 278). The plastered interior preserved the red and black painting on the walls. Wide strips filled with red net decorated the side walls, while on the northern side, in the central part, a pos-

Istraživanje cisterne i bunara u ulaznoj kuli (foto: M. Šimičić)
Investigation of the cistern and well in the entrance tower (photo: M. Šimičić)

nađenih pokopa može se izdvojiti ukop u ovalnoj jami pronađen u blizini južnog zida crkve u kojem su se nalazili *in situ* ostaci dvaju pokojnika od kojih je jedan odrasle dobi, a drugi je dijete. Uz kosti odraslog pokojnika pronađeni su željezni čavli, a na prostoru zdjelice željezna predica u obliku slova D. Na desnoj strani ispod vrata, na prsima djeteta pronađene su 23 male srebrne kružne aplikacije s dvije rupice. Uz navedene ukope, pronađene su dislocirane kosti još jedne osobe. Vjerojatno je riječ o starijem ukopu koji je pomaknut u stranu radi kasnijeg dvojnog pokopa.

Crkva sv. Marcele u povijesnim izvorima vrlo se rijetko spominje, a prvi sigurni podatak potječe tek s karte ninske biskupije iz 1675. godine (Petrić 1983: 119, Faričić 2017: 220-221, K-10). To je jednobrodna longitudinalna građevina kojoj su arheološkim istraživanjima utvrđene barem dvije građevinske faze. U ranijoj fazi crkva sv. Marcele ima jednu polukružnu apsidu na istoku te joj vanjska dužina iznosi 17 m, a vanjska širina 5,28 m. Kasnije je oltarni prostor crkve produžen i proširen, pri čemu su dodane tri polukružne apside i danas očuvane do visine od 2 m te vanjska dužina ovog dijela iznosi 9,21 m, a širina 11,12 m. Oblik i tehnika gradnje, kao i pronađeni arhitektonski

sible depiction of a ship painted in black was found.

Archaeological research has revealed at least two construction phases visible through the extension of the buttresses and the closing of the southern entrance. The spolia built into the walls of the church, the remains of an older wall in the SW corner of the church and finds in and around the church testify to the existence of an older, most likely pre-Romanesque church building in its immediate vicinity.

The mentioned assumption is supported by the graves found under the floor of the church, only one of which can be associated with the church of St. Mary, while the others probably belong to the periods before its construction. Among the burials found, one can single out the burial in an oval pit found near the southern wall of the church, in which the remains of two deceased were found *in situ*, one of whom was an adult and the other a child. Iron nails were found next to the bones of the adult deceased, and an iron buckle frame in the shape of the letter D was found in the area of the pelvis. On the right side below the neck, on the child's chest, 23 small silver circular appliqués with two holes were found. Along with the mentioned burials, dislocated bones of another person were found. It is probably an older burial that was moved aside for a later double burial.

ulomci ukazuju da ranija faza pripada gotičkom razdoblju, dok mlađa vjerojatno potječe iz ranog novog vijeka.

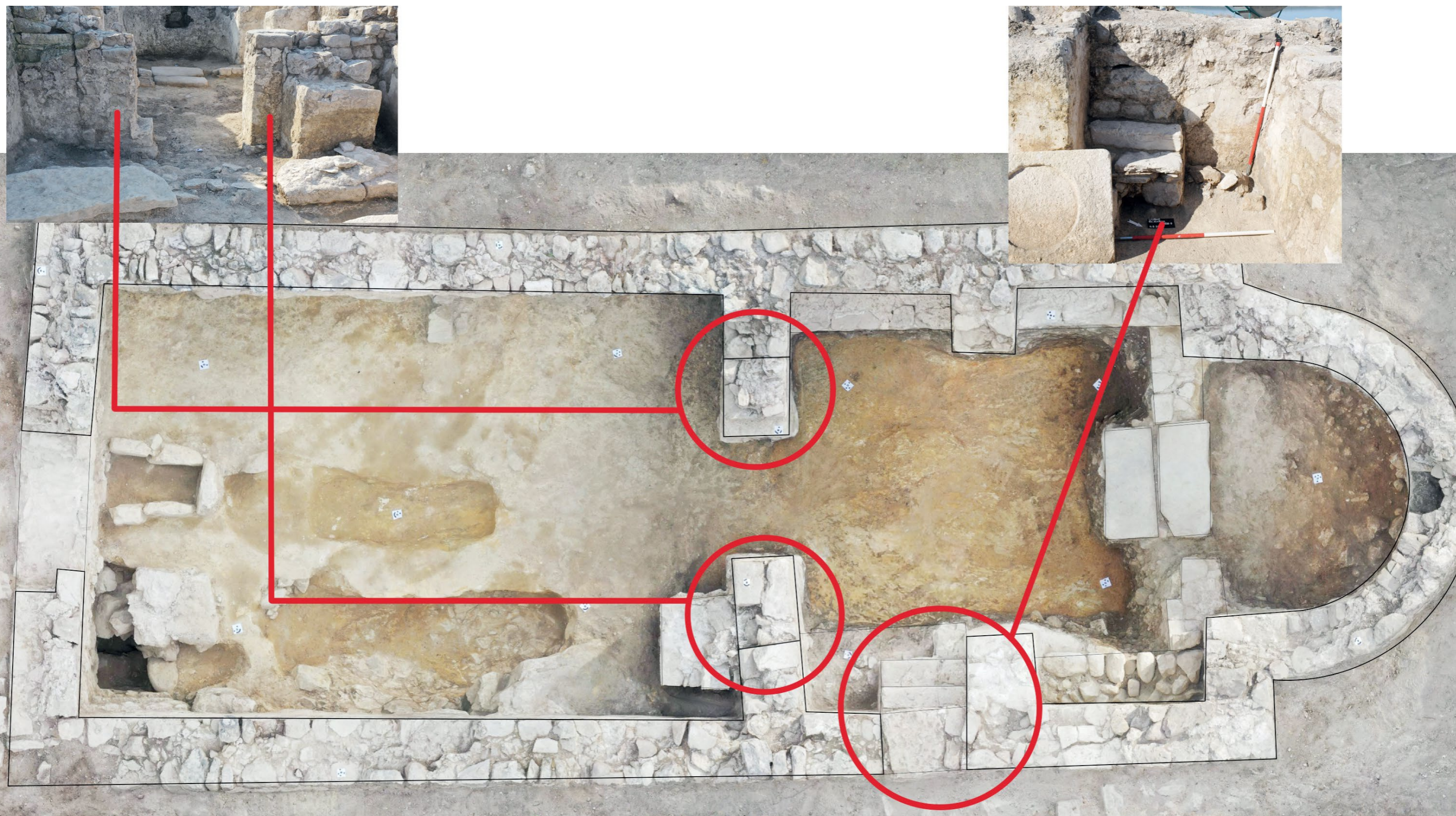
Unutar i uokolo crkve pronađeni su brojni ukopi (za sada su istražena 34 groba) od kojih najstariji potječu iz 10./11. st., a najmlađi pokazuju korištenje grobnog prostora sve do prestanka života na

Church of St. Marcella is rarely mentioned in historical sources, and the first reliable information comes only from the map of the diocese of Nin from the year 1675 (Petricioli 1983: 119, Faričić 2017: 220–221, K-10). It is a single-nave longitudinal building, with at least two construction phases identified by archaeological research. In the earlier phase, the church of

Ljubljani. Grobovi su gusto raspoređeni na malom prostoru na dubinama do 70 cm ispod površine. U mlađim fazama većinom je riječ o jednostavnim ukopima u zemljanu raku dok najstariji ukopi imaju grobnu arhitekturu sлагanu od amorfnog kamenja.

Probna istraživanja uključila su i dijelom deva-

St. Marcella had one semicircular apse in the east, its outer length was 17 m, and the outer width 5.28 m. Later, the altar area of the church was extended and expanded, whereby three semicircular apses were added and are preserved today up to a height of 2 m. The outer length of this part is 9.21 m, and the width is 11.12 m. The shape and construction tech-

..... Crkva sv. Marije (izradio: D. Vujević)
 ..... Church of St. Mary (made by D. Vujević)

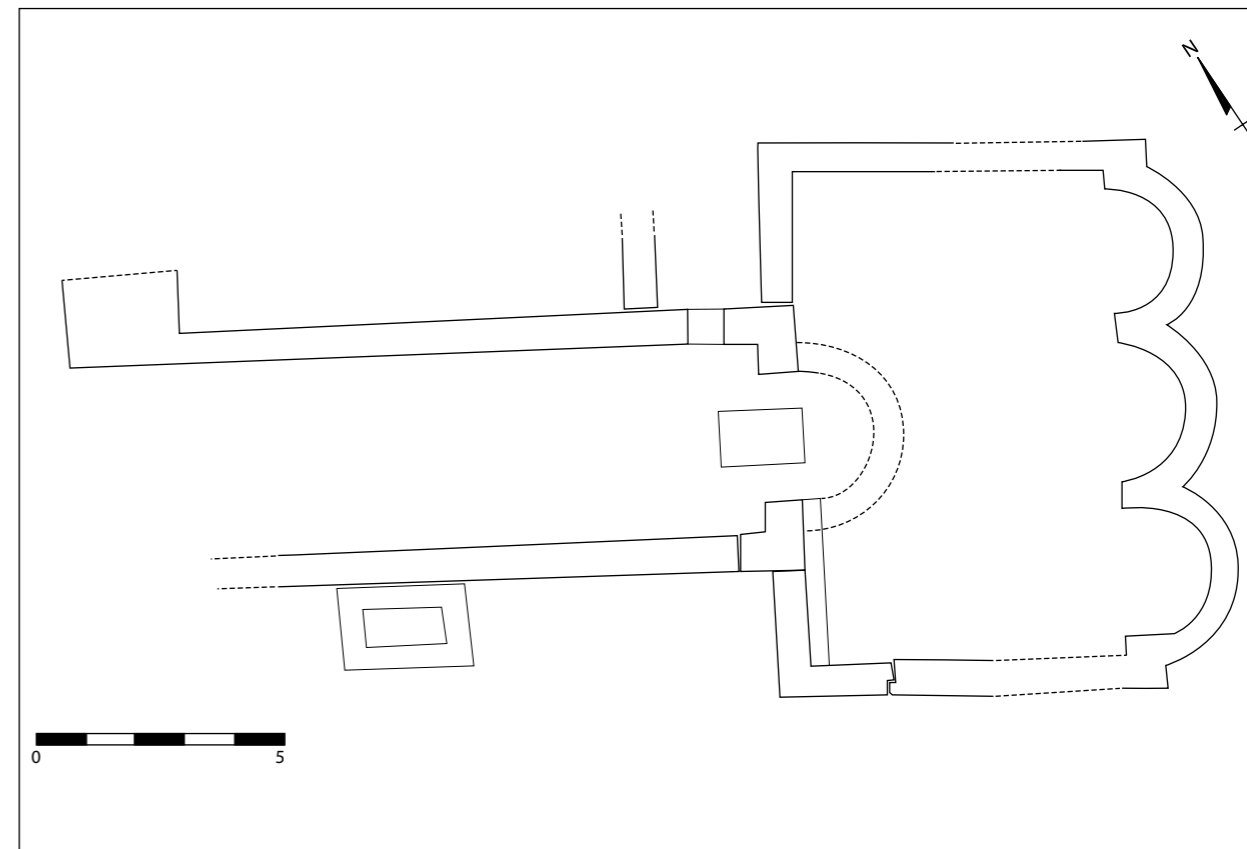

Iskopavanje crkve sv. Marije (foto: L. Bogdanić)
Excavations of the church of St. Mary (photo: L. Bogdanić)

Grob br. 9 u crkvi sv. Marije (foto: M. Šimičić)
Grave no. 9 in the church of St. Mary (photo: M. Šimičić)

Crkva sv. Marcele – tlocrt (izradila: M. Šimičić)
Church of St. Marcella – ground plan (made by M. Šimičić)

Iskopavanje groblja uz crkvu sv. Marcele (foto: M. Šimičić)
Excavation of the cemetery next to the church of St. Marcella (photo: M. Šimičić)

••• Kad se male ruke slože (foto: M. Šimičić)
••• Joint effort (photo: M. Šimičić)

stiranu duboku zidanu grobnicu koja je korištena kao kosturnica u koju su položene kosti najmanje 30 pokojnika. U zapuni groba većinom su pronađeni metalni predmeti poput prstenja, kopča i ostalih dijelova pojasne garniture. Nalazi vjerskih medaljica i krunica pokazuju da su se ukapanja vršila najmanje do 17. st., a ¹⁴C analiza pokojnika iz najdubljih slojeva stavlja početak korištenja grobnice u vrijeme između 1298. i 1404. god. (Beta 598675, 610 +/- 30 BP).

Osim već spomenutih sondi čija su istraživanja uglavnom započela u kampanji 2021. godine, istraživanja 2022. godine obuhvatila su dvije nove pozicije. Istraživanja na zapadnoj terasi otkrila su na dubinama od 20 do 45 cm od površine ostatke zidanog objekta kojeg možemo dovesti u vezu s obližnjom jamom u kojoj je pronađena veća količina pokretnog arheološkog materijala. Dijagnostički materijal ukazuje na razdoblje kasnog srednjeg ili ranog novog vijeka. Iskopavanje pak u središtu naselja otkrilo je zidani objekt pravokutnog tlocrta gotovo istih karakteristika kao i onaj na terasi.

Istraživačka kampanja 2022. godine ponudila je odgovore na većinu pitanja, ali i postavila smjernice za sustavna iskopavanja. Kao neki opći zaklju-

čak možemo reći da većina vidljivih struktura na Ljubljani pripada razdobljima kasnog srednjeg i novog vijeka, uključujući i one pronađene na terasama. Dominacija arheološkog materijala iz navedenih razdoblja, uz malu količinu prapovijesnih nalaza ne isključuje gradnju terasa u prapovijesno vrijeme, ali za sada nismo uspjeli dobiti podatke o njihovoj funkciji u tom periodu. Velika količina kamena i zemlje potrebna za gradnju nasipa uokolo naselja, kao i činjenica da su terase ukopane u površinu kose, možda nudi odgovor na to pitanje. Međutim, za sada su jedini tragovi korištenja terasa ostatci zidanog objekta gotovo identičnih karakteristika kao i onaj kojeg smo istraživali u središtu naselja.

čak možemo reći da većina vidljivih struktura na Ljubljani pripada razdobljima kasnog srednjeg i novog vijeka, uključujući i one pronađene na terasama. Dominacija arheološkog materijala iz navedenih razdoblja, uz malu količinu prapovijesnih nalaza ne isključuje gradnju terasa u prapovijesno vrijeme, ali za sada nismo uspjeli dobiti podatke o njihovoj funkciji u tom periodu. Velika količina kamena i zemlje potrebna za gradnju nasipa uokolo naselja, kao i činjenica da su terase ukopane u površinu kose, možda nudi odgovor na to pitanje. Međutim, za sada su jedini tragovi korištenja terasa ostatci zidanog objekta gotovo identičnih karakteristika kao i onaj kojeg smo istraživali u središtu naselja.

Numerous burials were found inside and around the church (34 graves have been investigated so far), the oldest of which date to the 10th/11th century, and the youngest show the use of the burial space until the end of life in Ljubljana. The graves are densely distributed in a small area at depths of up to 70 cm below the surface. The younger phases are characterized by simple burials in earthen pits, while the oldest burials have grave architecture made of amorphous stones.

In addition to the already mentioned trenches

••• Stariji sloj grobova u blizini crkve sv. Marcele (foto: M. Šimičić)
••• The older layer of graves near the church of St. Marcella (photo: M. Šimičić)

čak možemo reći da većina vidljivih struktura na Ljubljani pripada razdobljima kasnog srednjeg i novog vijeka, uključujući i one pronađene na terasama. Dominacija arheološkog materijala iz navedenih razdoblja, uz malu količinu prapovijesnih nalaza ne isključuje gradnju terasa u prapovijesno vrijeme, ali za sada nismo uspjeli dobiti podatke o njihovoj funkciji u tom periodu. Velika količina kamena i zemlje potrebna za gradnju nasipa uokolo naselja, kao i činjenica da su terase ukopane u površinu kose, možda nudi odgovor na to pitanje. Međutim, za sada su jedini tragovi korištenja terasa ostatci zidanog objekta gotovo identičnih karakteristika kao i onaj kojeg smo istraživali u središtu naselja.

Iskopavanja objekta u središnjem dijelu naselja, groblja crkve sv. Marcele kao i istraživanja crkve sv. Marije pokazuju da svi navedeni objekti leže na matičnoj stijeni i zdravici pokazujući da veći dio prostora nije bio iskorišten u prapovijesno vrijeme. Štoviše jedine naznake korištenja prostora u prapovijesti nalazimo ispod istočne polovice crkve sv. Marije, u vidu kulturnog sloja s velikom količinom prapovijesnih nalaza, većinom keramike. Prostorni položaj prapovijesnog kulturnog sloja uklapa se u logiku brojnih prapovijesnih gradina koje za

whose excavations mostly started in the 2021 campaign, the excavations in 2022 covered two new positions. At depths of 20 to 45 cm from the surface, excavation on the western terrace uncovered the remains of a stone-built building, which can be connected with a nearby pit in which a large number of small archaeological finds were found. The diagnostic material refers to the late Middle Ages or early Modern Period. Excavation in the center of the settlement revealed a stone-built structure with a rectangular floor plan with almost identical characteristics as the one on the terrace.

The 2022 research campaign offered answers to most questions, but also set guidelines for systematic excavations. As a general conclusion, we can say that the majority of visible structures in Ljubljana belong to the late medieval and postmedieval periods, including those found on the terraces. The dominance of archaeological material from the mentioned periods, along with scarce prehistoric finds, does not exclude the construction of terraces in prehistoric times, but so far we have not been able to obtain information about their function in that period. The large amount of stone and earth required for the construction of the embankment around the settlement, as well as the fact that the

podizanje struktura naselja iskorištavaju upravo prostor uz bedem, ili u slučaju Ljubljane uz veliki kameno-zemljani nasip. A upravo su istraživanja na ulazu u naselje i presjek preko bedema pokazala da je osnova nasipa podignuta u prapovijesti, a da su naknadno na njega dodani zidani bedemi i kula.

terraces are dug into the surface of the slope, may offer an answer to that question. However, for now the only traces of the use of the terraces are the remains of a stone-built structure with almost identical characteristics as the one we explored in the center of the settlement.

The building in the central part of the settlement, the graves next to the church of St. Marcella, as well as the walls of the church of St. Mary stand stratigraphically above the bedrock or natural soil, showing that bigger part of the space was not used in prehistoric times. Moreover, the only indications of the space use in prehistory are found under the eastern half of the church of St. Mary, in the form of a cultural layer with a large number of prehistoric finds, mostly pottery. The spatial position of the prehistoric cultural layer fits into the logic of numerous prehistoric fortifications that use the space next to the rampart, or in the case of Ljubljana, next to a large stone-earth embankment, to build settlement structures. Excavations at the entrance to the settlement and a cross section through the ramparts of Ljubljana showed that the base of the embankment was built in prehistoric times, and later stone-built ramparts and a tower were subsequently added.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- BIANCHI, C. F. 1879, *Zara cristiana, vol. II*, Zara: Tipografia Woditzka
- DOBRONIĆ, L. 1984, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 406, Razred za likovne umjetnosti, knj. XI, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- DOKOZA, S. 2017, Crtice iz povijesti Ljupča u srednjem vijeku, u/in: Faričić, J., Lenkić, J. (ur./eds.), *Župa Ljubač – zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih Kotara*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 184-190.
- FARIČIĆ, J. 2017, Ljubač na starim geografskim i pomorskim kartama, u/in: Faričić, J., Lenkić, J. (ur./eds.), *Župa Ljubač – zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih Kotara*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 204-236.
- ORŠOLIĆ, T. 2017, Pregled prošlosti Ljupča od 17. do 20. stoljeća, u/in: Faričić, J., Lenkić, J. (ur./eds.), *Župa Ljubač – zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih Kotara*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 192-201.
- OSTOJIĆ, I. 1964, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, sv. II, Benediktinci u Dalmaciji*, Split: Benediktinski priorat.
- PETRICIOLI, I. 1983, CASTRUM LIUBE (Neistraženi arheološki lokalitet), *Starohrvatska prosvjeta*, III. ser., sv. 13, 117-122.
- SMIČIKLAS, T. 1905, *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, vol. III, 1201-1235.*, Zagreb: Tisak Dioničke tiskare